

ฉบับที่ 11 เดือน มกราคม - เมษายน 2549

ที่ปรึกษา

คุณสมพงษ์ จรุงกีรติวงศ์

คุณอมราภรณ์ จรุงกีรติวงศ์

บรรณาธิการ

คุณคูสิต จินดากุล

กองบรรณาธิการ

คุณสมชาย มงคลรัตน์ชาติ

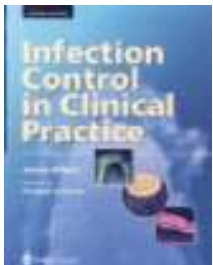
คุณสร้อยญา มงคลรัตน์ชาติ

คุณสุมาลี ศรีอำนาจไชย

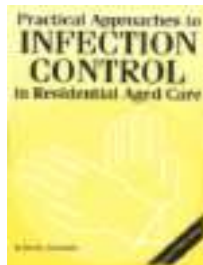

กล่าวทักทาย

สวัสดีครับ *Vacurette News* ฉบับที่ 11 บริษัทฯ มีความตั้งใจที่จะเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการทางห้องปฏิบัติการ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนางานและคุณภาพในห้องปฏิบัติการทางการแพทย์ สำหรับเนื้อหา *Vacurette News* ประกอบด้วย

การควบคุมการติดเชื้อจากการเก็บส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการทางการแพทย์ (Infection Control in The Clinical Laboratory)

หากท่านใดมีข้อสงสัยหรืออยากให้ทางกองบก. นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับ *Blood Collection System* สามารถเสนอแนะมาได้ เพื่อที่จะได้นำมาจัดพิมพ์หรือจัดทำลงในฉบับถัดไป

บรรณาธิการ

ผู้พิมพ์: บริษัท กรุงเทพ อินเทอร์เน็ต จำกัด 7/75-76 หมู่ 11 ถนนรามอินทรา แขวงคันนายาว เขตคันนายาว กรุงเทพฯ โทร. 0-2948-6906-8 โทรสาร 0-2948-6909

WebSite : www.b-i-p.co.th

Email : info@b-i-p.co.th

การควบคุมการติดเชื้อจากการเก็บสิ่งส่งตรวจ ทางห้องปฏิบัติการทางการแพทย์

(Infection Control in The Clinical Laboratory)

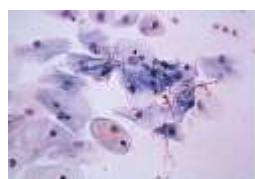
ระเบียบปฏิบัติของผู้ที่ทำหน้าที่เก็บสิ่งส่งตรวจทางการแพทย์

บุคลากรที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่ในการเก็บสิ่งส่งตรวจทางการแพทย์ เช่น การเจาะเลือดผู้ป่วยหรือผู้มารับบริการตรวจสุขภาพ ต้องมีความรู้และศึกษาว่าเชื้อโรคติดต่อได้อย่างไร และติดต่อกันได้จากคนสู่คน และรู้วิธีที่จะป้องกันตนเองในการปฏิบัติหน้าที่อย่างไร

การป้องกันเบื้องต้นและหลักสำคัญที่ผู้ทำการเก็บสิ่งส่งตรวจจากผู้ป่วย ควรปฏิบัติ

	<p>1. ล้างมือสม่ำเสมอ (Frequent Hand Washing)</p> <div style="text-align: right; margin-top: 20px;"> </div>
	<p>2. บริหารจัดการในเรื่องกำจัดวัสดุที่ติดเชื้ออย่างถูกต้องและได้มาตรฐาน (Waste Management)</p> <div style="text-align: right; margin-top: 20px;"> </div>
	<p>3. ใช้อุปกรณ์หรือระบบเข้ามาช่วยป้องกันบุคลากร (Barrier Garments and Personel Protective Equipment)</p> <div style="text-align: right; margin-top: 20px;"> </div>

บุคลากรที่ทำหน้าที่เก็บสิ่งส่งตรวจทางการแพทย์มีอัตราเสี่ยงที่จะติดเชื้อที่เกิดจากเชื้อภายในโรงพยาบาล (Nosocomial Infections) ซึ่งตัวการที่ทำให้เกิดโรค

Bacteria , Fungi ,Viruses และ Parasites ตามแสดงในตารางที่ 1

Table1. Pathogenic Agents Causing Nosocomial Infections .	
Blood and cerebrospinal fluid	Any microorganisms ,All Gram-negative bacilli, Gram Positive rods
Dialysis unit	Hepatitis and other viruses ,Bacteria,Fungi
Ear	Pseudomonas aeruginosa, Streptococcus pneumoniae, Gram-negative bacilli
Eye	Staphylococcus aureus, Neisseria gonorrhoeae, Gram-negative bacilli, Moraxella lacunata, Haemophilus influenzae, S. pneumoniae, P. aeruginosa
Gastrointestinal tract	Salmonella sp. , Shigella sp. , Clostridium difficile, Enteropathogenic Escherichia coli, Vibrio cholerae, Campylobacter sp. , Parasitic protozoans, Candida albicans, Some viruses (i.e., Rotavirus)
Genital tract	N. gonorrhoeae, Haemophilus vaginalis, C. albicans
Intensive care or postoperative care unit	Any microorganisms
Nursery unit	S. aureus, Group B Streptococcus , E. coli , S. pneumoniae ,Other Gram-negative bacilli, Viruses (i.e., Rotavirus)
Respiratory tract	Streptococcus pyogenes, Mycobacterium tuberculosis, Corynebacterium diphtheriae, Bordetella pertussis, Staphylococcus epidermidis,
Respiratory tract (2)	Acinebacter spp. , S. aureus , S. pneumoniae

	H. influenzae , Any Gram-negative bacilli , Fungi, Viruses (i.e., Influenza A2 and B ; Parainfluenza ; Rhinovirus)
Skin	S. aureus, S. pyogenes, C. albicans , Smallpox, Herpes virus , Enterovirus , Measles
Urinary tract	Any microorganism in sufficient numbers
Wound and abscesses	Any microorganisms

Table 2 . Prevalence of Nosocomial Infections	
1. Urinary Tract Infections (Bladder,Kidneys,Ureters)	40%
2. Wound Infections (Punctures, Surgical Sites)	25%
3. Respiratory Tract Infections (Lungs,Pleura,Throat)	15%
4. Bacteremia	5%
5. Dermal Infections	5%
6. Other Infections (CSF, Burns, Hepatitis)	10%

Chain of Infection (ห่วงโซ่ของการติดเชื้อ) ของการติดเชื้อที่เกิดจากเชื้อภายในโรงพยาบาล (Nosocomial Infection) การติดเชื้อที่เกิดจากเชื้อภายใน โรงพยาบาล (Nosocomial Infection) จะเกิดเมื่อวงจรของการติดเชื้อสมบูรณ์ ห่วงโซ่ของการติดเชื้อ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบคือ

1. Source (แหล่งที่ทำให้เกิดโรค)

- 1.1 สิ่งของเครื่องใช้ไม่สะอาด หรือไม่ได้ปลอดเชื้อ
- 1.2 บุคลากรทางการแพทย์ เช่น ไม่ล้างมือระหว่างสัมผัสกับผู้ป่วยแต่ละคน
- 1.3 บุคคลภายนอกที่เข้ามาเยี่ยมผู้ป่วย
- 1.4 อุปกรณ์และเครื่องมือทางการแพทย์ที่ใช้รักษาผู้ป่วย เช่น เข็มที่ติดเชื้อ , IV Catheters , Foley Catheter
- 1.5 เวชภัณฑ์ เช่น IV Fluid
- 1.6 ผู้ป่วยที่อยู่ในโรงพยาบาล เช่น ผู้ป่วยที่มีแผลติดเชื้อรุนแรง (Severe wound drainage)

2. Mode of Transmission (วิธีการติดต่อ) โดย Pathogenic agent จะติดต่อผ่านทาง

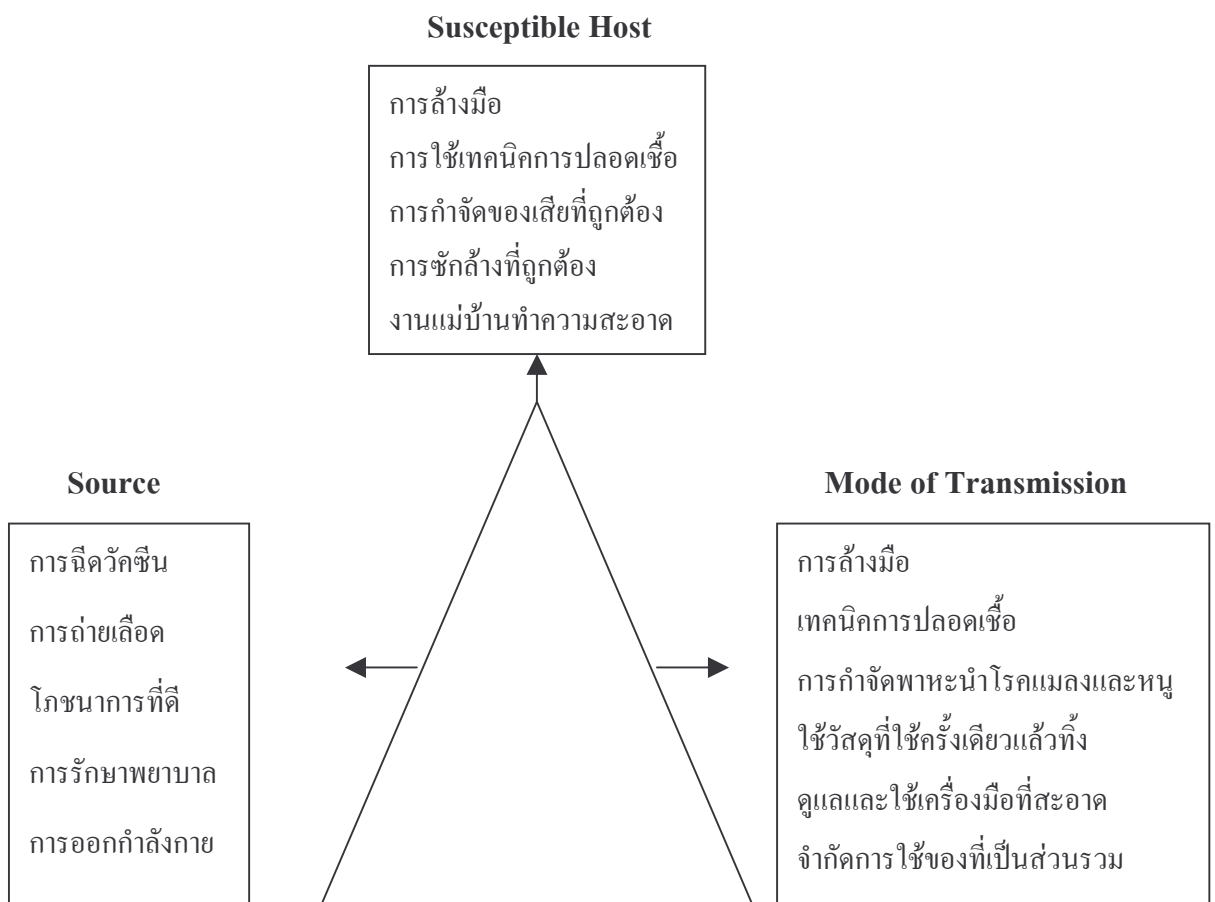
1. การสัมผัสโดยตรง เช่น สัมผัสกับผู้ป่วยอีสุกอีใส
2. อากาศ เช่น วัณโรค
3. เครื่องมือทางการแพทย์ เช่น สายยางหรือท่อที่สอดเข้าไปในร่างกายของผู้ป่วย
4. วัสดุอย่างอื่นเช่น ห้อยน้ำ ผ้า
5. Vectors แมลง เช่น ยุง , หมัด และเห็บ

3. Susceptible Host (ผู้ที่มีโอกาสติดเชื้อง่าย)

- 3.1 ผู้สูงอายุ
- 3.2 เด็ก
- 3.3 การรักษาด้วยยาปฏิชีวนะ
- 3.4 การดำเนินการของโรค เช่น เบาหวาน เอ็ดส์ มะเร็ง (Chemotherapy)
- 3.5 ระบบภูมิคุ้มกันของร่างกายที่ลดลงในผู้ป่วยเคมีบำบัดและรังสีรักษา

การทำลายวงจรการติดเชื้อ (Breaking The Chain)

จุดประสงค์ของการป้องกันการติดเชื้อคือ การทำลายวงจรที่เชื่อมต่อกันไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง

วิธีการป้องกันการติดเชื้อจากการดำเนินการเก็บสิ่งส่งตรวจจากผู้ป่วย

1. รักษาสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง เช่น รับประทานอาหารให้ครบ 5 หมู่ , พักผ่อนให้พอเพียง และออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ
2. รักษาสุขลักษณะของร่างกาย เช่น สวมใส่เสื้อผ้าที่สะอาด , รักษาผมและตัดเล็บให้สะอาด
3. เมื่อเกิดอาการป่วยหรืออยู่ในภาวะที่ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ต้องรายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบ
4. ปฏิบัติตามกฎระเบียบและคู่มือการทำงานของหน่วยงาน
5. ศึกษาหาความรู้และเข้าใจถึงการป้องกันการติดเชื้อในขณะที่ปฏิบัติงาน
6. ติดป้ายเตือนถึงบริเวณที่อันตรายเช่น ภาชนะที่ใช้ทิ้งเข็มเจาะเลือดที่ใช้แล้ว
7. ถ้ามีผู้ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ตั้งไว้ต้องรายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบ
8. รายงานผู้เกี่ยวข้องเมื่อต้องมีการควบคุมการติดเชื้อ เช่นผู้ป่วยที่มีการติดเชื้อรุนแรง

เทคนิคปลอดเชื้อสำหรับผู้ปฏิบัติงานในการเจาะเลือด

1. ผู้ปฏิบัติงานการเจาะเลือดต้องระวังและรักษาความสะอาดเมื่อต้องสัมผัส เครื่องมือ เข็ม สายน้ำเกลือ หรือ อุปกรณ์อื่นที่เกี่ยวข้องกับผู้ป่วย เนื่องจากเราสามารถพบจุลชีพและแบคทีเรียได้ทุกที่ที่เราปฏิบัติงาน
2. ใช้อุปกรณ์ปลอดเชื้อ และใช้ยาฆ่าเชื้อทำความสะอาดบริเวณที่จะเจาะเลือด
3. จัดบริเวณใดบริเวณหนึ่งให้เป็นพื้นที่ปลอดเชื้อ เพื่อใช้ในการเจาะเลือดเพื่อทำการเพาะเชื้อ
4. ใช้เข็มและหลอดเก็บเลือดชนิดใช้ครั้งเดียวแล้วทิ้ง
5. เมื่ออุปกรณ์ที่ใช้ในขบวนการเจาะเลือด เช่นเข็ม หรือ Blood Lancet ไปสัมผัสกับสิ่งใดก็ตามที่ไม่ใช่บริเวณที่จะเจาะเลือดที่ทำความสะอาดแล้ว ห้ามนำไปใช้ ควรเปลี่ยนอันใหม่เสมอ
6. ใช้ถุงมือที่ผ่านการฆ่าเชื้อแล้ว และให้มีขนาดพอดีกับมือ ไม่ทำความสะอาดถุงมือด้วยสารเคมี
7. ดูแลรักษาความสะอาดบริเวณที่ใช้ในการเจาะเลือดอย่างสม่ำเสมอ

วิธีปฏิบัติเมื่อมีการสัมผัสเลือด (Blood-borne Exposure Protocol)

1. เมื่อสัมผัสกับเลือด ให้ทำความสะอาดบริเวณที่สัมผัสทันทีด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อ เป็นเวลา 30 วินาที หรือถ้าถูกบริเวณ Mucous Membrane เช่น ตา ให้ล้างตาด้วยน้ำสะอาดเป็นเวลา 10 นาที
2. บันทึกและรายงานอุบัติเหตุให้ผู้บังคับบัญชาทราบ
3. ปฏิบัติตามขั้นตอนต่อไปนี้
  - 1.1 ตรวจสอบเลือดผู้เกิดอุบัติเหตุหาเชื้อ HIV และ HBV
  - 1.2 ตรวจสอบว่าเลือดเป็นของผู้ป่วยหรือผู้มารับบริการคนใด และทำการตรวจเลือดผู้ป่วยหาเชื้อ HIV และ HBV

- 1.3 ถ้าเลือดได้ผลบวกให้นำผู้ที่สัมผัสเลือดไปรับคำแนะนำและประเมินผลเกี่ยวกับ HIV ทันที และติดตามผลใน 6 สัปดาห์ 12 สัปดาห์ และ 6 เดือนต่อมา
- 1.4 ใ้ยา AZT (Azidothymidine) แก่ผู้ที่สัมผัสเลือดทันทีภายใน 1 ชั่วโมงหลังสัมผัสกับเชื้อหรือ
- 1.5 ฉีด Immune Globulin หรือวัคซีนสำหรับไวรัสตับอักเสบบี แก่ผู้ที่สัมผัสเลือด ถ้าเลือดผู้ป่วยอยู่ในกลุ่มที่มีอัตราเสี่ยงสูง
- 1.6 ต้องได้รับคำแนะนำให้สังเกตอาการที่เกิดจากการติดเชื้อไวรัสอย่างเฉียบพลัน ภายใน 12 สัปดาห์ หลังจากสัมผัสเลือด

4. การประเมินทางการแพทย์ทั้งหมดต้องเก็บไว้เป็นความลับ

การประกันคุณภาพ (Quality Assurance)

การประกันคุณภาพในกระบวนการเจาะเลือดเริ่มต้นตั้งแต่ก่อนเจาะเลือดจากผู้ป่วย (Pre-analytical Process) ต้องเตรียมผู้ป่วย และอุปกรณ์ที่จะใช้ให้พร้อม ถ้าเตรียมผู้ป่วยไม่ดีพอ ถึงแม้ว่ากระบวนการในห้องปฏิบัติการ เครื่องตรวจวิเคราะห์และอุปกรณ์ดี ก็ไม่สามารถลดความผิดพลาดอันเกิดจากกระบวนการเจาะเลือด

ดังนั้นผู้ที่ทำการเจาะเลือดต้องศึกษาและมีความรู้ ในวิธีการเตรียมผู้ป่วย เทคนิคการเจาะเลือด และการเก็บเลือดที่เหมาะสมเพื่อให้ได้ส่งตรวจทางการแพทย์ที่มีคุณภาพ สิ่งที่มีผลต่อคุณภาพของสิ่งส่งตรวจ คือ

1. ในการเจาะเลือดผู้มารับบริการแต่ละครั้งไม่ควรเจาะเลือดผู้มารับบริการเกิน 2 ครั้ง ทั้งนี้เพื่อไม่ให้ผู้มารับบริการและผู้ป่วยเกิดความพึงใจและความกลัวในการเจาะเลือด จนถึงการปฏิเสธไม่ขอเจาะเลือด
2. อย่ำรัดสายรัดแขนนานเกิน 1 นาที
3. ตรวจสอบชื่อผู้ป่วยหรือผู้มารับบริการ ให้ถูกต้องและตรงกับใบส่งตรวจ ตีคนลากระบุชื่อนามสกุลให้ชัดเจน
ที่หลอดเลือดหลังจากเจาะเลือดผู้ป่วยเสร็จทันที
4. ใช้สารกันเลือดแข็งในปริมาณที่เหมาะสมและได้สัดส่วนกับเลือด
5. ไม่ควรใช้สิ่งส่งตรวจที่มีการแตกของเม็ดเลือดแดง (Hemolysis)
6. ในกรณีผู้ป่วยนอกควรให้ผู้ป่วยนั่งพักประมาณ 15 นาทีก่อนทำการเจาะเลือด

7. ผู้ที่ทำการเจาะเลือดสังเกตว่าบริเวณที่เจาะเลือดมีการบวมในระหว่างการเจาะเลือด ให้คลายสายรัดทันที ดึงเข็มออกและกดห้ามเลือดด้วยผ้าก๊อชสะอาด
8. การเจาะเลือดผู้ป่วยที่อดอาหารมาควรทำตามเวลาและคำถามให้แน่ใจว่าผู้ป่วยงดอาหารมาครบกำหนดเวลา
9. สิ่งส่งตรวจที่ต้องบันทึกเวลาจะต้องเจาะตามเวลา และต้องบันทึกเวลาที่เจาะเลือดด้วย
10. สิ่งส่งตรวจที่มีสาร Clot Activator ควรรออย่างน้อย 30 นาที เพื่อให้เลือดมีการแข็งตัวสมบูรณ์
11. ส่งสิ่งส่งตรวจไปยังห้องปฏิบัติการในเวลาที่เหมาะสมในกลุ่มมือการส่งสิ่งส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ
12. ในการเก็บเลือดลงหลอดเลือดให้เรียงลำดับให้ถูกต้อง

การป้องกันการติดเชื้อจากการเจาะเลือด

บุคลากรที่ปฏิบัติงานในการเจาะเลือดทุกคนควรระมัดระวัง เมื่อต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งส่งตรวจ ควรมีนโยบายและคู่มือดำเนินการเกี่ยวกับสิ่งส่งตรวจ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในคู่มือของห้องปฏิบัติการทางการแพทย์ และตรวจสอบติดตามการปฏิบัติตามคู่มือต่อเนื่อง การติดเชื้อจากสิ่งส่งตรวจอาจเกิดระหว่างการเก็บสิ่งส่งตรวจ การจัดการที่ต่ำกว่ามาตรฐานจะนำไปสู่การติดเชื้อจากการปฏิบัติงาน

เอกสารอ้างอิง

1. Diana Garza , Kathleen Becan-McBride . Phlebotomy Handbook Blood Collection Essentials 6th edition 2002 .
2. W.G. Guder , S. Narayanan , H. Wisser, B. Zawta . Sample from the patient to the laboratory,1996.